

Alment um Felagsmarknaðin

Kunning frá EF-arbeidsbólkinum

Arbeidsbólkinur, ið landsstýrið setti 24.10.90, hevur sett sær fyrri sum sít fyrsta mál at kunna regluliga í bløðunum í stuttum greinum um EF. Hesin kunningarpartur, ið er ætlaður vanligur froyingingur, varar til miðjan januar, meðan bólkinur saman við feløgum og stovnum kannar, hvørji árin ymisk tilknyti millum EF og Føroyar hava á okkara vinnu og samfelag sum heild. Hesar kanningar verða lidnar seinast í januar. Í arbeidsbólkinum eru Niels á Velbastað (tlf. 11080), Kjartan Kristiansen (tlf. 13028), Arne Poulsen (tlf. 11864), Jákup í Gerðinum (tlf. 18412), Páll Nielsen (tlf. 12171) og Henning Holten (tlf. 11017).

Stutt søguligt yvirrit

Europeiski felagsmarknaðurin EF varð stovnaður í 1962 av trimum felagskapum: Kol- og Stál-felagskapinum EKSF frá 1952, Figgjarfelagskapinum EEC, stovnaður við Rómarsáttmálanum í 1957 og Atomfelagskapinum EURATOM frá 1958. Hetta samstarvið varð ibirt av USA — fyrst og fremst av trygdarpolitiskum grundum — fyrri at fáa Vestureuropa á fótur aftur aftan á seinna heimsbardaga.

Londini, ið stovnstu felagskaparnar, vóru »tey seks«: Belgia, Hálant, Frakland, Italia, Luxemborg og Vesturtýskland.

Í 1959 gingu »tey sjeu« europeisku londini: Danmark, Noreg, Svøríki, Stórabretland, Eysturriki, Portugal og Sveits saman í frihandilssamgonguna EFTA, ið skuldi tálma royndunum hjá EEC at stovna sambandsríkið Europa sum USA. Seinni komu Island og Finnland upp í EFTA. Føroyingar komu í EFTA í 1967.

Í 1973 fóru Danmark, Írland og Stórabretland upp í EF. Í 1981 gjørdist Grikkaland limur, og sum higartil seinastu limir komu Portugal og Spania upp í EF í 1986. So nú eru londini 12. Eysturtýskland kom í EF í oktober, tá ið tey bæði týsku ríkiní sameindust.

Turkaland og Eysturriki hava søkt um limaskap.

Noreg undirskrivaði eis-

ini eina avtalu um limaskap við EF í 1972, men ein tepur meiriluti av norska fólkinum atkvøddi imóti limaskapi. Grønland kom upp í EF saman við Danmark, hóast ein fólkaatkvøða átti, at grønlandingar vóru imóti hesum. Føroyska heimastýrið fekk 3 ár at umhugs seg í, og í 1974 samtykti lögtingin einmælt, at Føroyar skuldu vera uttan fyrri EF. Grønland fekk heimastýri í 1979, og í 1982 avgjórði ein fólkaatkvøða, at Grønland skuldi vera uttan EF. Hetta hendi í 1985 aftan á góðkenning av hinum EF-londunum, men Grønland hevur eina associeringavtalu við EF, ið er órðvisi enn okkara verandi handilsskipan við EF.

Okkara handilsskipan varð sett í verk av EF hin 1.08.74 og snýr seg einans um tollgjøld. Afturfyrri tollsemdir frá EF áttu fóroyskir myndugleikar sær at lækka innflutningsgjaldið 40% á ávisum frukt- og grønmetisúrdráttum við uppruna í EF.

Ikki bara Føroyar hildu seg uttan fyrri EF, tá ið »stóri beiggj« for upp í EF, t.d. eru Kanaloysgjarnar, Isle of Man, Asorurnar, Kanarisku Oyggar, Andorra, Gibraltar o.fl. ikki innlimað í EF, men hava eina serliga associeringsskipan við EF.

Danmark (og Føroyar), Bretland og Portugal vóru sum nevnt limir í EFTA og máttu úr, tá ið tey gjørdust EF-limir. Tá ið Danmark fór í EF og úr

EFTA, kundu Føroyar ikki verða eftir í EFTA vegna ríkisfelagsskapin.

Hvat er EF?

EEC er hornasteinurinn í EF, og bindur londini saman í eina figgjjar- og handilssamgongu. EEC er ein tollunion við frihandli fyrri allar vørur millum limalondini og felags tollmuri úteftir. Annars hava allir EF-borgarar rætt at búgva, arbeiða og stovna virki í einum og hvørjum EF-landi. Men sum kunningtongur EF-samstarvið nógv longur við tí innara marknaðinum, ið verður umrøddur í teimum næstu kunningunum. Danir, búsitandi í Føroyum, eru ikki EF-borgarar, men froyingar, búsitandi í Danmark, eru EF-borgarar.

Øll limalondini hava fólkastýri (demokrati), har lóggávutiðing er valt av fólkinum. Sum EF-limaland letur landið tó ein part av sínum lóggávuveldi til EF-ráðið, nevniliga á teimum økjum, har Rómarsáttmálin fyriskrivur felagspolitikk, t.e. innan landbúnað og fiskivinnu, toll, handil við vørur og tænastu, flutning, kol- og stáldnað, og eisini at fremja innara marknaðin. Tá ið áhugamálin hjá limalondunum ikki samsvara, má ráðið finna neyðsemdir, tí hetta er eitt av endamállum hjá EF.

Bygnaðurin í EF

EF-ráðið (ministararáðið) er ovasti myndugleiki, ið tekur avgerðir. Ráðið hevur 12 sessir, ein sess til hvørt limalandið. Í hesum sessum sita ráðharrar úr hvørjum limalandi, ið soleiðis halda sambandið heim til stjórnina. Men ráðharrarnir eru ikki altíð teir somu. Tá ið landbúnaðarmál skulu viðgerast, eru tað landbúnaðarráðharrarnir, ið fundast, meðan t.d. umhvørvisráðharrarnir taka sær av umhvørvismálum o.s.fr. Londini skiftast um formansskapin í hálvt ár í senn. Tað hevur verið so, at avgerðirnar skuldu verða einmæltar, men í sambandi við innara marknaðin, kunnu eisini avgerðir takast við kvaliferaðum meiriluta, t.e. 54 atkvøður. Tilsmans hava limirnir 76 atkvøður.

Bretland, Frankariki, Italia og Týskland hava 10 atkvøður hvørt. Hini londini millum 2 og 8 atkvøður. Danmark hevur 3. Tey stóru londini kunnu soleiðis ikki einsamøll taka avgerðir. Uttanríkisráðharrarnir hittast vanligu eina ferð um mánaðin. Teir skipa arbeiðið hjá hinum ráðharrunum og viðgera mál, ið ráðharrarnir innan tey ávisu máløkini hava latið teimum í hendi. Ráðið heldur til í Brussel, men heldur eisini fund í Luxemborg.

Tær avgerðir, ið ráðið tekur, eru: -EF-fyriskipanir, ið beinleiðis hava lóggildi í limalondunum, -direktiv, ið áleggja limalondunum innan ávís freist at fáa sínar lógir og reglugerðir í samsvar við direktivið, -samtyktir, sum ikki galda alment, men viðvíkja serførum og tilmæli, ið ikki eru bindandi fyrri limalondini.

Kommissionin er tann úttinnandi stovnurin og kann soleiðis samanberast við eina ríkisstjórn, men Kommissionin er eisini ein avgreiðsluskrivstova, ið fyrireikar ella úttinnir avgerðir, men kann ikki sjálv taka avgerðir. Kommissionin hevur 17 limir, sum verða valdir eftir felags avtalu millum ríkisstjórnirnar. Bretland, Frankariki, Italia, Spania og Týskland tilnevna 2 limir hvørt, meðan hini londini tilnevna hvør sin lim. Limirnir verða valdir fyrri 4 ár í senn, og teir umboða ikki heimlandið. Men »í praksis« gloyma teir neyvan móðurlandið. Hvør kommisserur hevur sína egnu skrivstovu (kabinett) í Brussel, har fleiri landsmenn eru honum til hjálpar. Hagar vanda hansara landsmenn sær, tá ið teir vilja hava síni áhugamál í EF framd.

Kommissararnir skulu ansa eftir, at Rómarsáttmálin verður hildin og syrgja fyrri, at tær avgerðir, ið tiknar eru í Ráðnum, verða framdar, men mesta arbeiðið er at fyrireika uppskot til Ráðið at avgera. Smærri mál kann kommissionin to sjálf gera av. Ríkisstjórnirnar velja ein formann (franski figgjarmálaráðharrin Jacques Delors er formaður til 1.01.91) og 6 varaformenn fyrri 2 ár í senn.

EF-land
Belgia
Danmark
Frakland
Grikkaland
Hálant
Írland
Luxemborg
Portugal
Spania
Stórabretland
Týskland

EFTA-land
Eysturriki
Finnland
Island
Noreg
Sveits
Svøríki

Danski kommisserurin er Henning Christophersen. Kommissionin kemur saman hvørja viku, og avgerðir verða tiknar við vanligum meiriluta. Tað er einans kommissionin, ið kann leggja uppskot fyrri Ráðið. Kommissionin heldur til í Brussel, men nøkur generaldirektorat eru í Luxemborg.

EF-tingið (Parlament) hevur 518 fólkavaldar limir og er bert ráðgevandi við ongum lóggvandi myndugleika. Men øll týðningarmikil mál skulu leggast fyrri Tingið til hoyringar, áðrenn Kommissionin og Ráðið taka avgerð. Tingið kann seta kommissionina frá og hevur ávisar heimildir í viðgerðini av figgjjarlógini hjá EF.

Umboðanin í EF-tinginum svarar um leið til fólkatalið. Danmark hevur 16 tinglimir. Tey 4 stóru londini hava 81 tinglimir hvørt. EF-tingið heldur til í Strasborg, men hevur eisini fund í Luxemborg, har eisini tingskrivstovan er við sínum embætisfólki.

EF-dómstólin, ið hevur sæti í Luxemborg, hevur 13 dómarrar og 6 generaladvokatar. Dómarrarnir og generaladvokatararnir, ið skulu vera vælskikkaðir lögfrøðingar, verða tilnevndir fyrri 6 ár í senn eftir semju millum limalondini.

Dómarrarnir døma í teimum málum, sum lögð verða fyrri dómstólin. Generaladvokatararnir leggja málini til rættis og gera tilmæli um, hvussu dómurin skal verða.

Týðningarmestu uppsgávurnar hjá dómstólinum eru: at døma í kærum

um limalond, tá ið hesi ikki halda Rómarsáttmálan ella EF-fyriskipanir og avgerðir, sum Ráðið hevur tikið, at døma í kærum um EF-stovnar, t.d. um gildi og heimild fyrri teimum fyriskipanum og avgerðum, sum Ráðið (og Kommissionin) hevur tikið.

Dómstólin hevur eisini heimild at taka stóðu til serligar EF-spurningar, sum dómstólarin í limalondunum leggja fyrri EF-dómstólin, og harumframt kann dómstólin døma í spurningum viðvíkjandi starvsviðurskiðunum hjá fólki, ið starvast innan EF.

Ásetast kann í t.d. frihandilsavtalu millum EF og uttanfyristandandi lond, at dómstólin skal hava heimild at døma í spurningum, sum viðvíkja nevndu avtalu.

Hvørki dómstólin ella hinir stovnarinnar innan EF hava vald til, sum við vanligum dómum, at tvinga ein EF-stovn ella limaland at fylgja dómsúrskurðinum. Men vanligu verða hesir úrskurðir fylgd.

Sum skilt eru nevnið á »EF-stovnum« óheppin, tí Ráðið er ikki eitt ráð, men hevur lóggvandi myndugleika, ið vit til heldur vildu kallað eitt ting. Kommissionin er meira at kalla eitt ministerium, og Tingið (EF-parlament) líkist mest einum ráði. EF-dómstólin er tó ein dómstólur.

Heimildir:
Anna M. Westmann:
Europeiska Gemenskapen
Carsten S. Hansen: De tolv i det indre Marked
Arni Olafson: Fyrlæstrar o.a.